लुम्बिनी प्रदेश सरकार
गृह मन्त्रालय
राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल

खिमानन्द ज्ञवाली
उप-सचिव
गृह मन्त्रालय

लुम्बिनी प्रदेशको नक्सा

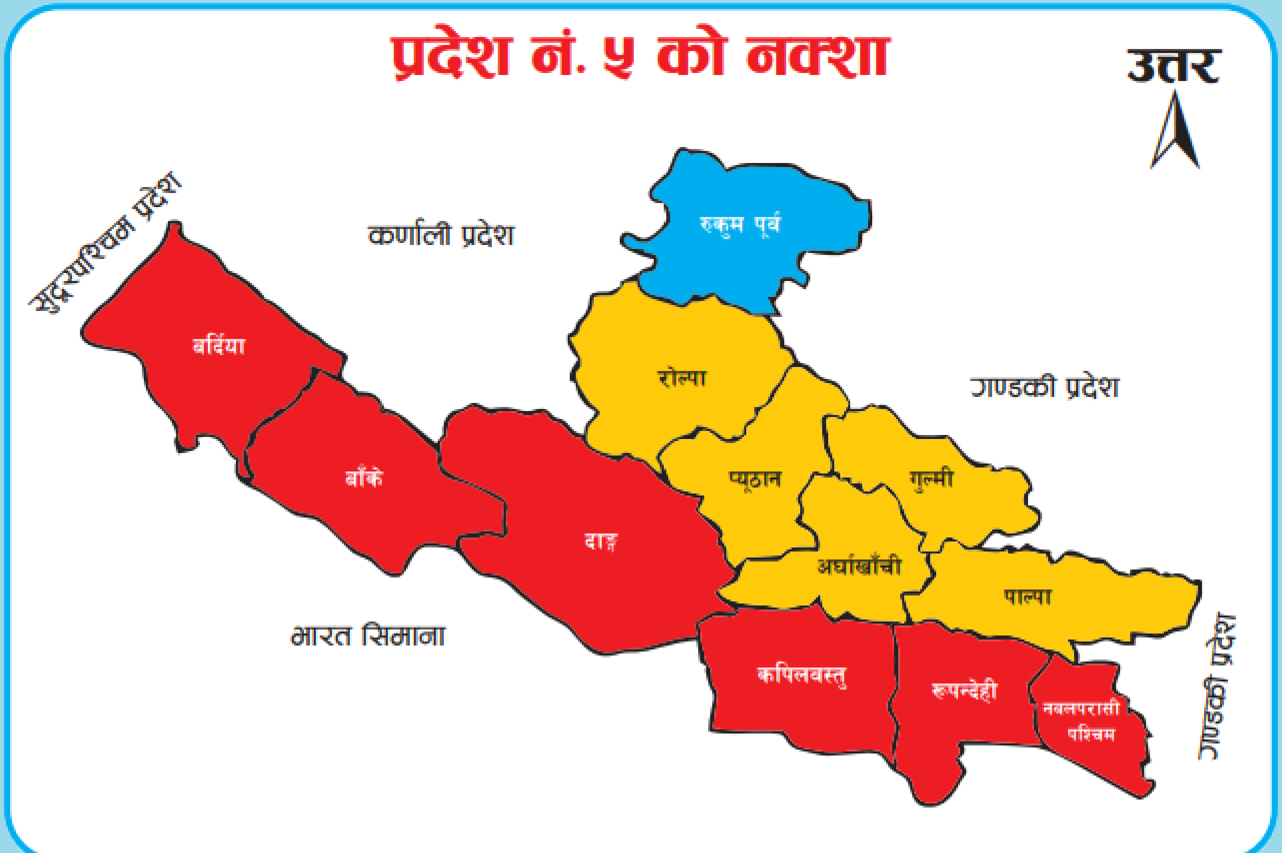

लुम्बिनी प्रदेशमा सम्भाव्य प्रकोपहरु

- भुकम्प
- बाढी
- पहिरो
- चट्याङ्ग
- असिना
- हावा-हुरी
- शित लहर
- तातो-हावाको लहर

प्राकृतिक

- सडक दुर्घटना
- महामारी
- सर्पदंश
- वन्यजन्तु आक्रमण
- आगलागि

गैर-प्राकृतिक

प्रदेश आवधिक योजनामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण

दिर्घकालिन सोंच

- विपद्को घटना र यसको असर एवम् प्रभाव न्यूनीकरण भएको हुने

लक्ष्य

- जलवायु परिवर्तन, प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् सिर्जित हानी र नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्ने

उद्देश्य

- विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वानुमान तथा व्यवस्थापन गरी विपद्ले बढाउने गरिबी र संकट न्यून गर्नु
- विपदको प्रभाव न्युनीकरण गरी तदारुकताका साथ उद्धार, राहत, प्रतिकार्य र यथाशिघ्र पुनर्उत्थान गर्नु

रणनीतिहरु

१.प्रदेशको अवस्था अनुरुपका भूमी तथा बस्ती व्यवस्थापन गर्ने

२.विपद् सिर्जित गरिबी न्यूनीकरणका लागि विशेष कार्यक्रमहरू संचालेन गर्ने ।

३.विपदले असर गर्नसक्ने स्थानहरूको पहिचान गरी सम्भावित प्रभावको न्यूनीकरण गर्ने

४.पूर्व तयारी गरी विपद् व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता ल्याउने

५.वन तथा संरचना निर्माणका संहिता कडाइका साथ लागु गर्ने।

६. विपद् पश्चातको व्यवस्था,शिघ्र उद्दार, प्रतिकार्य तथा राहत प्रदानलाई प्रभावकारी ढंगले संचालन गर्ने

७. जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको कार्यक्रम लागु गर्ने

- उल्लेखित रणनीति कार्यान्वयन गर्न ३० वटा कार्यनीतिहरू निर्धारण गरिएको छ ।
- कार्यनीतिहरू अन्तरमन्त्रालयगत सम्बन्धित भएकोले सम्बन्धित सबै मन्त्रालय र मातहतका कार्यालयहरूले सोही बमोजिम कार्य संचालन गर्नुपर्ने अवस्था छ।

विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून तथा नियमहरु

प्रदेश स्तरीय कानूनहरु

- प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्य सञ्चालन (चौथो संसोधन) निर्देशिका
- द्वन्द प्रभावित घाइते तथा अपागं व्यक्तिहरुको उपचार (राहात तथा पुनर्स्थापना) सम्बन्धी कार्यविधि - २०७६
- हवाई उद्धार सम्बन्धी कार्यविधि २०७९
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण रणनितिक कार्ययोजना २०७९-२०८७
- मनसुन पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

संघिय कानून

- विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ र नियमावली २०७६
- विपद् पिडित उद्धार राहात सम्बन्धि मापदण्ड २०७७

प्रदेश विपद् व्यवस्थापन संरचना

१. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद- मुख्यमन्त्रीको अध्यक्षतामा

२. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति- गृह-मन्त्रीको अध्यक्षतामा

३. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन समिति –सचिवको अध्यक्षतामा

प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्

क. मुख्यमन्त्री - अध्यक्ष

ख. प्रदेश सरकारका मन्त्रीहरु - सदस्य

ग. प्रदेश सभाका बिपक्षी दलका नेता - सदस्य

घ. प्रदेश सरकारका प्रमुख सचिव - सदस्य

ङ. प्रदेश योजना आयोगका उपाध्यक्ष - सदस्य

च. प्रदेश सरकारका सबै मन्त्रालयका सचिबहरु - सदस्य

छ. बिपद् ब्यवस्थापन क्षेत्रमा बिज्ञता हासिल गरेका ब्यक्तीहरु मध्येबाट कम्तिमा १ जना महिला प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् बाट मनोनित -२जना - सदस्य

ज. गृह मन्त्रालयका सचिब – सदस्य-सचिव

प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति

क. मन्त्री, गृह मन्त्रालय	-अध्यक्ष
ख. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालयका सचिव,१ जना	-सदस्य
ग. गृह मन्त्रालयका सचिव	-सदस्य
घ. प्रदेश सरकारका सवै मन्त्रालयका सचिवहरु	-सदस्य
ङ. प्रमुख प्रदेश प्रहरी कार्यालय लुम्बिनी प्रदेश	-सदस्य
च. अध्यक्ष उद्योग,वाणिज्य महासंघ	-सदस्य
छ. अध्यक्ष नेपाल यातायात व्यवसायी महासंघ	-सदस्य
ज. प्रमुख नेपाल रेडक्रस सोसाइटी लुम्विनी प्रदेश	-सदस्य
झ. गृह मन्त्रालयका विपद् हेर्ने महाशाखा प्रमुख	– सदस्य-सचिव

आ.व. ०८०।०८१ को नीति तथा कार्यक्रममा विपद व्यवस्थापन

१. संघ, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवालाको समन्वयमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् प्रतिकार्य तालिमलाई निरन्तरता दिदैं खोज, उद्धार तथा राहतका साथै विपद् व्यवस्थापन सामग्री सहज रुपमा उपलब्ध गराइने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२. संघिय निकायसँग समन्वय गरी प्रदेशको बृहत्तर विपद् जोखिम नक्शाङ्कनको उपयोग गरिनेछ ।

३. प्रदेशको आफ्नै भौगोलिक सूचना प्रणाली स्थापना गरी प्रदेशको विकास प्रक्रियामा उपयोग गर्ने रणनीति लिइनेछ।

४. प्रदेश आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रलाई स्तरोन्नति गरी प्रभावकारी बनाइनेछ।

५. जिल्ला र स्थानीय आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रको क्षमता वृद्धि गरी सुदृढ गरिनेछ ।

प्रदेश विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनीतिक कार्ययोजना

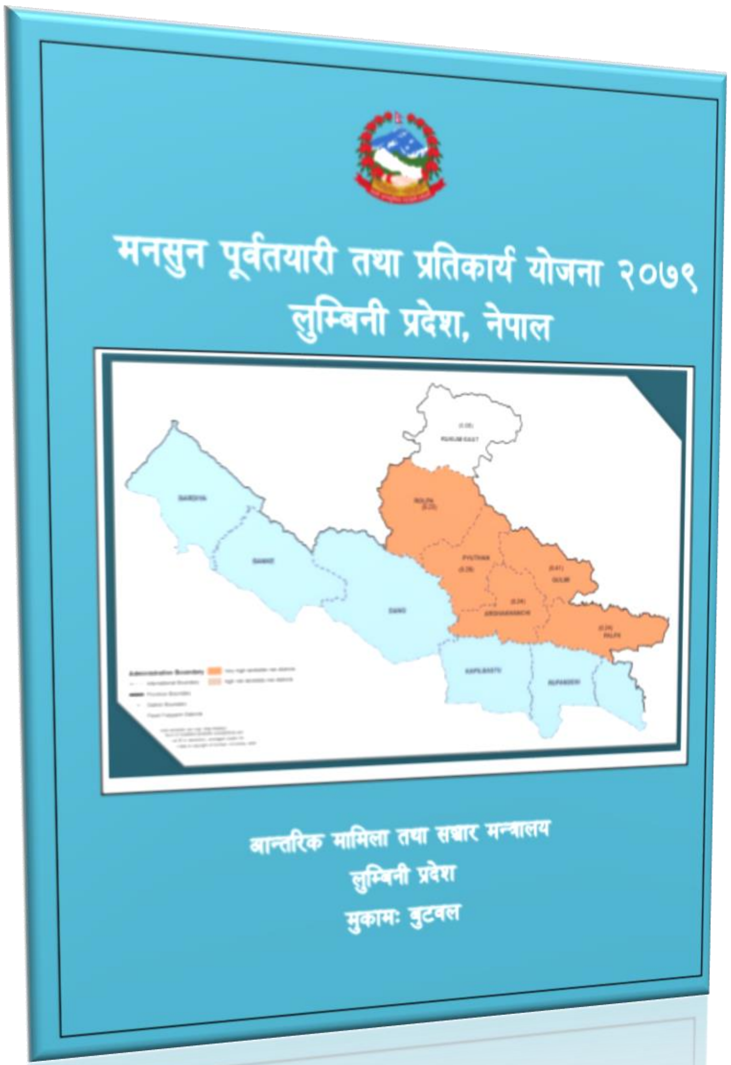

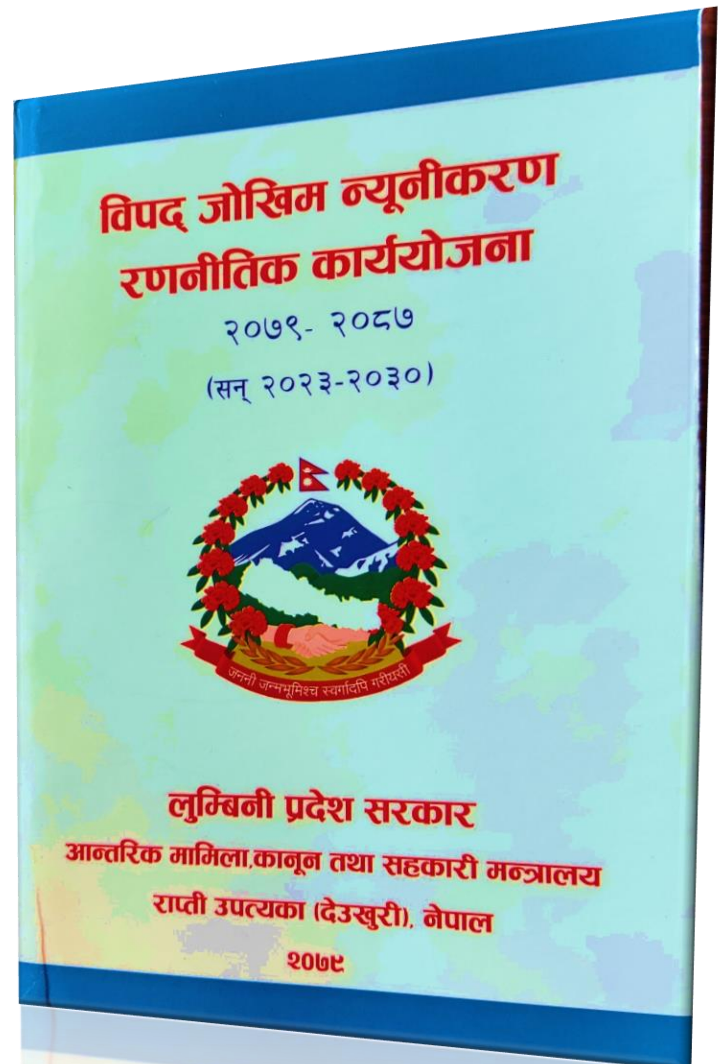

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र १	विपद् जोखिम आँकलन एवं बुझाइको विकास
प्राथमिकता प्राप्त कार्य १	बहूप्रकोप जोखिम आँकलन, नक्शाङ्कन र विश्लेषण
प्राथमिकता प्राप्त कार्य २	विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास र सम्प्रेषण
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ३	विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि ज्ञान व्यवस्थापन र क्षमता अभिवृद्धि

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र २	विपद् जोखिम शासकीय पद्धतिको विकास र सुदृढीकरण
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ४	नीतिगत व्यवस्था र संस्थागत विकास एवं सुदृढीकरण
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ५	समावेशी विपद् व्यवस्थापनको प्रवर्द्धन
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ६	समन्वय संयन्त्रको विकास
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ७	विपद् उत्थानशीलताका लागि सहकार्य र साझेदारी

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ३	विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी प्रवर्द्धन
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ८	विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सरकारी लागानी अभिवृद्धि
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ९	विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि निजी लगानी प्रवर्द्धन
प्राथमिकता प्राप्त कार्य १०	विपद् जोखिम हस्तान्तरण र सामाजिक सुरक्षामा लगानी वृद्धि
प्राथमिकता प्राप्त कार्य ११	समुदायमा आधारित विपद् उत्थानशील कार्यक्रम प्रवर्द्धन

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरु

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ४	प्रभावकारी विपद् पूर्वतयारी सुदृढीकरण
प्राथमिकता प्राप्त कार्य १२	प्रभावकारी प्रतिकार्यका लागि विपद् पूर्वतयारी सुदृढीकरण
प्राथमिकता प्राप्त कार्य १३	बहूप्रकोप पूर्वसूचना प्रणालीको विकास र विस्तार
प्राथमिकता प्राप्त कार्य १४	खोज तथा उद्धार क्षमता विकास
प्राथमिकता प्राप्त कार्य १५	उत्थानशील पुनर्निर्माण, पुनःस्थापना र पुनर्लाभका लागि "अझ राम्रो र बलियो निर्माण" को प्रवर्द्धन

२. आ.व.२०७९/८० मा १२ जिल्लामा भएका विपद्का घट्ना विवरण :

क्रस	घटना	सख्या
१	आगलागी	६३०
२	बाढी	३
३	पहिरो	७५
४	हावाहुरी	०
५	चटयाग	४०
६	सर्पदश	९४
७	खोलाले बगाएको	३८
८	जगली जनाबारको टोकाइ	४३
९	पानिमा डुबेको	१६६
१०	महामारी	२
११	डुबान	२९
१२	सडक दुर्घटना	**३६४४**
१३	बिषात्त्क सेबन	२५
	जम्मा	४७८९

आ.व.२०७९/८० मा १२ जिल्लामा भएका विपद्बाट घाईते तथा मृत्युको विवरण :

क्रस	घटना	मृत्यु	घाइते	बेपत्ता	
१	आगलागी	३०	५४	०	
२	बाढी	०	०	०	
३	पहिरो	१२	८	०	
४	भारीबर्षा	०	७	०	
५	चट्याग	११	३३	०	
६	सर्पदश	२१	७४	०	
७	खोलाले बगाएको	२५	३	१३	
८	जगली जनाबारको टोकाइ	११	४०	०	
९	पानिमा डुबेको	१६६		०	
१०	महामारी	२	२	०	
११	डुबान	०	०	०	
१२	सडक दुर्घटना	३४३	६४५२	०	
१३	बिषाक्त सेबन	३	७४	०	
		६२४	६७४७	१३	

२०७९।०८० मा विपदबाट प्रभावितहरूलाई उपलब्ध गराईएको राहत विवरण :

क्र.सं.	क्षतिको विवरण	क्षति सङ्ख्या	राहत रकम
१.	घर क्षति		२५१७३८००।००
क	आगलागी बाढी।पहिरो हावाहुरी	१००४	
ख	चट्याङ,भुकम्प	५	
२.	मृत्यु भएका संख्या	३२	३२०००००।००
३.	पूननिर्माण (गुल्मी, अर्घाखाँची, रोल्पा र पाल्पा)	६२४	५४३३७५००।००
४	पुनर्स्थापना (गुल्मी)	१०	२२५०००।००
	जम्मा	**१०४१**	**८,२९,३६,३००।**

चालु आ.व. ८०/८१मा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रम

- विपद् व्यवस्थापन उद्दार साधन खरिद
- प्रदेश आपतकालीन कार्य संचालन केन्द्रको स्थापना र सोको लागि उपकरण खरिद
- विपद् घटना सम्बन्धी प्रदेश भित्रका सबै निकाय एवं तहलाई जानकारी दिन (warning system application) निर्माण
- विपद् व्यवस्थापन सामाग्रीहरु भण्डारणको लागि घरभाडा
- विपद् व्यवस्थापन सामग्री खरिद

चालु आ.व. ८०/८१मा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रम

- विपद् पूर्व तयारी सम्बन्धी गोष्ठी
- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कृतिम अभ्यास (Tabletop and simulation exercise)
- विपद्को उच्च जोखिममा रहेका स्थानीय तहलाई विपद् प्रतिकार्य तालिम
- प्रदेशका विपद् जोखिम क्षेत्रहरुको पहिचान र नक्शाङ्कन कार्यक्रम
- NEOC, DDMC र LEOC सँग अन्तरआवद्धताका लागि अन्तरक्रिया कार्यक्रम
- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी बिषयमा रेडियो, टेलिभिजन बाट सचेतनामूलक सामग्री प्रशारण

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको लागि आगामी योजनाहरू

- प्रदेश भित्रका विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान तथा नक्साङ्कन गरी प्रदेशको विपद् प्रोफाइल तयार गर्ने ।
- प्रदेशभित्र Integrated Disaster Management and Early warning System जडान गर्ने।
- विपदमा खोज तथा उद्दार कार्यलाई छिटो छरितो बनाउन थप स्थानमा हेलिप्याड निर्माणि गर्ने ।
- प्रदेश आपतकालिन कार्यसंचालन केन्द्र स्थापना गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने ।
- प्रदेश स्तरमा विपद् ब्यवस्थापन क्षमताको नक्सांकन गर्ने ।

समस्या/चुनौतीहरु

- संघ र प्रदेश विच समन्वयको कमी र अन्यौलताको अबस्था ।
- अन्तर प्रदेश र स्थानीय तह बिच समन्वयको अभाव।
- विपद् जोखिममा रहेका केही स्थानीय तहका बस्ती स्थान्तरण गर्न नसकिएको ।
- पर्याप्त मात्रामा विपद् सामाग्रीको अभाव भएको ।
- विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान तथा नक्सांकन गर्न बाँकी रहेको।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको लागि तर्जुमा गर्नुपर्ने नीतिहरु तथा कानूनहरु

- विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन र नियमावली तर्जुमा गरी कार्यन्वयन गर्ने ।
- प्रदेश स्तरिय विपद् नीति तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- विपद् खोज तथा उद्धारका सामाग्रीहरू खरिद गरी भण्डारणको व्यवस्थापन तथा दक्ष जनशक्तीलाई तालिम प्रदान गर्ने ।
- प्रदेश विपद् जोखिम नक्शांकन गरी विपद् जोखिम पार्श्वचित्र तयार गर्ने ।

धन्यवाद